

İRAN'DAKİ HALK PROTESTOLARININ ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ

HAMİDREZA AZİZİ
19 EKİM 2022

UZMAN GÖRÜŞÜ
BÖLGESEL POLİTİKA

research.sharqforum.org

   SharqStrategic

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul /
Türkiye
Telefon: +90 212 603 18 15
Faks: +90-212-603 1665
E-posta: info@sharqforum.org

(Bu metin İngilizce orijinal versiyonundan tercüme edilmiştir.)

Özet: İran'da süregelen halk protestoları 2009'dan bu yana İslam Cumhuriyeti'nin meşruiyetine yönelik en büyük meydan okuma. Protestocuların talepleri dış politika konularını doğrudan kapsamasa da İran'daki iç gelişmelerin uluslararası yansımaları belirginleşmeye başladı bile. Protestolar İslam Cumhuriyeti ile Batı arasındaki ilişkilerin normalleşme ihtimalini azaltırken KOEP'in geleceği konusundaki şüpheleri de artırdı. Aynı zamanda İranlı liderler "Doğu'ya bakma" dış politika stratejilerine bağlı kalmayı giderek daha hayati görmeye başladı. Bunların yanında İran'ın krizi komşu ülkelere sürüklenme yönündeki apaçık niyeti de İran'ın bölgesel politikası ve komşularıyla ilişkileri için ciddi sonuçlar doğurabilir.

Giriş

İddialara göre İslami giyinme kurallarına riayet etmediği için İran'ın ahlak polisi tarafından şiddet kullanılarak tutuklanan 22 yaşındaki İranlı kadın Mahsa Emini'nin ölümü ülke genelinde halkın öfkesine yol açtı. Bir yandan İran hükümetinin vaka ile ilgili sorumluluk almaması öte yandan ise halkın kırk yıldır süren siyasi, ekonomik ve toplumsal politikaların başarısızlığından duyduğu yaygın memnuniyetsizlik, öfkenin hızlı bir şekilde ülke geneli bir protesto hareketine dönüşmesine neden oldu.

Bir haftadan kısa bir süre içinde İran genelinde 80 şehir¹ insanların sadece kadınlara yönelik zorunlu tesettür politikasına veya hatta hükümetin sosyal ve kültürel politikalarına değil aynı zamanda bizzat siyasal sistem ve Dini Lider Ayetullah Seyyid Ali Hamaney'e karşı sloganlar attığı halk protestolarına tanık oldu. Başka bir deyişle tesettür zorunluluğunu protesto etmek halkın İslam Cumhuriyeti'nden duyduğu birikmiş kını sokağa getirmesinin fitili görevini gördü.

Hükümetin protestoları şiddetle bastırması şimdiye kadar düzinelerce ölüme ve yüzlerce yaralanmaya sebep oldu.² Ancak protestoların geniş coğrafi kapsamı, kadınlardan öğrencilere ve çeşitli etnik gruplara uzanan çeşitliliği hükümetin durumu tamamen kontrol altına almasını son derece güçleştirdi. İran'daki halk protestolarında her zaman yaşandığı gibi hükümet yetkilileri yabancı mihrakları ülkede huzursuzluk çıkarmakla suçladı. Hamaney'in süregelen gelişmelere tepkisi bu yaklaşımı net bir şekilde yansıttı. 3 Ekim'de yaptığı bir konuşmada İran dini lideri, protestoların "ABD, İsrail ve takipçileri" tarafından tezgahlandığını iddia etti.³

Fakat aşına olduğumuz bu komplo anlatısı İran'daki protestoların tek uluslararası yönü değil. Bir yandan dış politika konularının protestolara yol açıp açmadığını veya en azından varsa

etkisinin boyutunu irdelemek hayati önem taşıyor. Öte yandan protestoların İran'ın Batı ile ilişkilerini, "Doğu'ya bakma" dış politika stratejisini ve komşuları ve daha geniş anlamda Ortadoğu ile olan münasebetlerini etkilemesi bekleniyor.

Dış politikanın sınırlı rolü

Protestolar sırasında atılan popüler sloganları insanların taleplerini anlamak için bir gösterge olarak alırsak son protestolar geçmişteki diğer kitlesel protestolardan ciddi anlamda farklı. Aslında 1979 İslam devriminden sonra ve özellikle de geçtiğimiz birkaç yılda İran sokakları irili ufaklı protestolara tanık oldu. Yine de 2009 Yeşil Hareketi ve Kasım 2019 halk protestolarını son kırk yılın en ciddi protesto dalgaları olarak değerlendirebiliriz. İki olayda da hükümetin dış politikasından duyulan memnuniyetsizlik sloganlara net bir şekilde yansımıştı. Yeşil Hareket çoğu İranlının hileli olduğunu düşündüğü 2009 cumhurbaşkanlığı seçimlerine bir tepki olarak başlamıştı ama hükümetin iç ve dış politikasından duyulan derin bıkkınlığı da gösteriyordu. "Ne Gazze'ye ne Lübnan'a, canım feda İran'a!" dönemin ünlü sloganlarından biriydi⁴ ve hem hareketin milliyetçi yönüne hem de ülkenin milli menfaatlerine odaklanmak yerine dünyadaki İslamcı hareketlere desteği önceleyen devlet ideolojisine itiraza işaret ediyordu. Yeşil hareket aynı zamanda kendini demokrat ve liberal bir hareket olarak tanımlıyor ve bu yüzden başta Birleşik Devletler olmak üzere dünyadaki demokratik devletlerden destek bekliyordu. "[ABD Başkanı] Obama ya bizdensin ya onlardan" sloganı bu beklentiye atıf yapıyordu.

Kasım 2019 protestoları birincil olarak ekonomik sorunlar nedeniyle ortaya çıkmıştı ve toplumun düşük gelirli kesimleri sokaktaki protestocuların çoğunluğunu oluşturuyordu.⁵ Bir yandan yolsuzluk ve ekonominin kötü yönetilmesi, öte yandan ABD'nin felç edici yaptırımları yaşam koşullarını birçok İranlı için tahammül edilemez hale getirmişti. Aynı zamanda birçok insan İran hükümetinin sınır ötesindeki askeri müdahalelerinin ülke içindeki ekonomik sorunları daha da kötüleştirdiğine ve halkın yaşamını iyileştirmek için kullanılması gereken paraların başka yerlerde harcandığına inanıyordu. Bu kanaat birçok protestoda atılan "Suriye'yi bırak, bize bak" sloganına yansımıştı.

Ancak bu kez protestolarda dış politikayla ilişkili sloganlar neredeyse hiç yok.

Bunun yerine iki tip talep başat önem arz ediyor: birincisi, kadın hakları ve sosyal özgürlükler gibi temel insan hakları. Protestoların ana sloganı olan "Kadın, hayat, özgürlük" bu talepleri sembolize ediyor. İkincisi, İslam Cumhuriyeti'nin siyasal sisteminin bütününe muhalefet mollalara ve dini lidere karşı atılan her tür slogana yansdı. Başka bir deyişle

son 13 yıl süresince İran'daki protesto hareketinin odağının kademeli olarak siyasal reform taleplerinden ekonomik sorunlara, ardından da temel sosyal özgürlüklere ve insan haklarına kaydığı söylenebilir. Aynı zamanda protestocular belirli politika ve prosedürlerden ziyade artan biçimde siyasal sistemi bir bütün olarak hedef alıyor. İslam Cumhuriyeti'nin giderek daha fazla otoriterliğe yönelmesi birçok insanı herhangi bir politika değişiminin ancak siyasal sistemde köklü bir değişiklikle mümkün olabileceğine inanmaya sevk etti. Ayrıca 2009'dan farklı olarak sokaktaki insanlar dışarıdan destek istemiyor. Bu durum her tür değişimin ülke içinden başlatılması gerektiği ve dış desteğin değişimin esas faktör olmadığı yönündeki kolektif farkındalığın bir işareti olarak görülebilir. Bu yüzden Hamaney Batı'yı protestoları destekleyerek İran'ı karışıklığa sürüklemekle suçlarken protestocular aslında Batı'yı hesaplarına dahil etmedi.

İran ile Batı: Duvardaki bir başka tuğla

İran'daki son protestolar Tahran'ın Washington ve Avrupa başkentleriyle ilişkilerinin en hassas aşamalarından birine girdiği bir zamana denk geldi. İran ile küresel güçler arasındaki bir yıldan fazladır süren 2015 İran nükleer anlaşmasını (resmi adıyla Kapsamlı Ortak Eylem Planı yahut KOEP) diriltme müzakerelerinden sonra İran ile ABD arasında hala ciddi ihtilaflar var. Nitekim protestolar başlamadan çok önce o ihtilaflar müzakereleri durma noktasına getirmişti.⁶ Üstelik İran nükleer silah üretme kapasitesine hiç olmadığı kadar yakın ve nükleer programındaki ilerlemeyi Batı'yı daha fazla tavize zorlamak için bir koz olarak kullanmaya çalışıyor.

Bu şartlar altında yaygın halk protestoları nükleer müzakerelerin Batılı taraflarını zor duruma soktu. Bir yandan protestoların otoriterlik karşıtı ve liberal niteliği öte yandan ise küresel kamuoyunun İran'daki protestoculara, özellikle de kadınlara olan benzeri görülmemiş sempatisi Batılı hükümetlerin İran'da yaşananları görmezden gelmesini neredeyse imkânsız hale getirdi. Bu nedenle Avrupa devletleri, Kanada ve ABD İran'daki protestocuların şiddetle bastırılmasını kınayıp İran hükümetine şiddeti durdurma çağrısında bulundu. Washington ve Ottawa, protestoları bastırmada yer alan İranlı yetkililere yaptırım uygularken⁷ AB benzer adımlar atmayı planlıyor.

Bu arada Batı'nın protestoların şiddetle bastırılmasına karşılık olarak İslam Cumhuriyeti ile müzakereleri durdurmaya hazır olduğuna dair hiçbir emare yok. ABD hükümeti hala diplomasiyi İran'ın nükleer programını ele almanın en iyi yolu olarak gördüklerini açıkladı.⁸ Avrupa Parlamentosu da protestolar nedeniyle İran'la nükleer görüşmeleri askıya alma

fikrini reddetti.⁹ ABD ve Avrupa, İran'la diplomasiyi askıya almanın İranlı liderlere nükleer programlarını silahlaştırma fırsat ve cesaretini verebileceğinden endişe ediyor. Buradaki argümanları, nükleer silahları olan otoriter bir devletin bölgesel ve uluslararası barış ve güvenliğe çok daha büyük tehdit oluşturabileceği. Bu kaygıların farkında olan İranlı yetkililer de Batı'dan herhangi bir kararlı adım atılmasını önlemek için Avrupa'ya şantaj yapmaya başlamış görünüyor. Örneğin İran Dışişleri Bakanı Hüseyin Emir-Abdullahiyan Avrupa'nın herhangi bir "fevri ve düşüncesizce" hareketine "İran'ın etkili ve müteakabil bir hareketle" karşılık vermesiyle sonuçlanacağı konusunda Avrupa'yı uyardı.¹⁰ Öyle görünüyor ki Bakan bu uyarıyla İran'ın nükleer programını daha da geliştirme ihtimaline gönderme yapıyor.

Bu itibarla İran hükümeti uluslararası baskıyı azaltmak için KOEP'i rehin almış görünüyor. Bu durumda KOEP'nin kaderi hakkında iki senaryo akla geliyor. Birinci senaryoda İran anlaşmayı canlandırma isteğini dile getirmeyi sürdürürken eş zamanlı olarak Batılı taraflara şantaj yaparak nükleer konusunu Batı'nın ilgi odağında tutmaya çalışacak. İranlı liderler, nükleer sorunu şimdi çözümlerse Batı'nın İslam Cumhuriyeti'ne insan hakları sorunları konusunda daha rahat baskı yapabileceğini düşünüyor olabilir. Hükümet baskı veya başka araçlarla kısa vadede durumu nispeten kontrol altında tutmayı başarır ise bu en muhtemel senaryo olur. İkinci senaryoda ise iç karışıklık kontrolden çıkarsa İran müzakerelerde bazı esneklikler gösterebilir. Bu durumdaki mantığa göre hükümet anlaşmayı yeniden hayata geçirip yaptırımlardan kurtularak kontrolü yeniden sağlamak için yeni mali kaynaklara erişim kazanırken protesto etmelerinin esas nedeni ekonomik zorluklar olan toplumun bazı kesimlerinin sadakatini tekrar satın alabilecek. Bu durumda rejimin bekasına yönelik kaygılar, en azından hükümet iç cephede güvende hissedene kadar, Batı'dan gelmesi muhtemel yeni taleplerle ilgili değerlendirmelere ağır basabilir. Her hâlükârda KOEP olsun veya olmasın son protestolar, İslam Cumhuriyeti ile Batı arasındaki uçurumu o kadar genişletti ki iki taraf arasındaki ilişkilerin öngörülebilir gelecekte normalleşmesi beklenemez hâle geldi.

İran ile Doğulu güçler: Otoriter empatisi

Batı ile ilişkileri yönetmede yaşanan yeni zorlukların İslam Cumhuriyeti'ni "Doğuya bakma" politikasını sürdürmeye daha kararlı hale getirmesi bekleniyor. Gerçekte Tahran'ın "Doğu'ya" meyli protestolardan öncesine dayanıyor ve İran dış politikasındaki kademeli bir stratejik kaymaya işaret ediyor. Protestocular Mahsa Emami'nin ölümünden sonra gösteri yaparken İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) yıllık zirvesine

katılmak üzere Özbekistan'daydı. Zirvede İran'ın ŞİÖ içindeki statüsü 17 yıl sonra gözlemci devletten tam üyeye yükseltildi. Bu gelişme İran'ın dış politikasında artan Doğu'ya yönelişin en belirgin sembolü olarak değerlendirilebilir.¹¹

İranlı liderlerin bakış açısına göre uluslararası sistem giderek ABD merkezli tek kutuplu yapıdan Batılı olmayan güçlerin, özellikle de Çin ve Rusya'nın daha belirleyici bir rol oynadığı çok kutupluluğa hızla evriliyor. Bu dönüşüm İran gibi revizyonist devletlere, Batı ile olan sürekli karşılaşmalarından kaynaklanan sistemsel baskılardan kendilerini kurtarıp yükselen güçler arasından daha güvenilir ortaklar bulma imkânı sunuyor. Nitekim bu durum İran gibi bölgesel güçlere, yükselen çok kutuplu sistemdeki rollerini iyileştirme fırsatı sunan bir geçiş düzensizliğine yol açtı. Bu perspektiften Rusya'nın Ukrayna'daki savaşı ve aldığı uluslararası tepkiler yeni bir düzenin doğuşunun en aşikâr işaretleridir. İranlı liderler, ABD'nin Ortadoğu ve daha geniş anlamda Küresel Güney'deki geleneksel müttefiklerini Moskova'yı yalnızlaştırma kampanyasına katamamasını¹² ilgiyle izliyor ve Batı'nın Tahran'ı yalnızlaştırma girişimlerinin de benzer şekilde başarısız olacağı sonucunu çıkarıyor. Fakat bu nihai başarısızlığın elzem bir önkoşulu İran'ın Rusya ve Çin ile azami koordinasyon içinde olması olacaktır. Bu durum İran'ın Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı saldırı savaşına verdiği desteği açıklayabilir.

Ancak bu jeopolitik hesapların ötesinde iç politika mülahazaları da İran'ın Doğu'ya bakma stratejisinin önemli bir itkisi olageldi. Nitekim İslam Cumhuriyeti'nin yönetiminin artan otoriterliği ile Çin ve Rusya'yla bağlarını geliştirme isteği arasında doğrudan bir bağlantı var. İran'daki insan haklarının durumunu ve siyasal ve sosyal özgürlüklerin olmayışını her zaman eleştiren Avrupa'nın aksine kendileri de otoriter devletler olan Rusya ve Çin, İslam Cumhuriyeti için daha rahat ortaklardır. Son yıllarda İran hükümeti Çin teknolojilerini, İnternet ve haberleşme ağları üzerinde daha sıkı kontrol kurarak vatandaşlarını kontrol altında tutmak için giderek daha çok kullandı. Geçen yıl İran Rusya ile de bilişim güvenliği alanında bir iş birliği anlaşması imzaladı.¹³ Bu yüzden İran'ın Rusya ve Çin'in uluslararası sistemde yükselen rolünü algılayışı, Batı ile ilişkilerin umut vaat etmeyen durumu ayrıca Tahran, Moskova ve Pekin arasındaki otoriter empatisi protestoların ardından İslam Cumhuriyeti'ni Doğu'ya daha da itecek faktörler arasında yer alıyor.

Burada, mevcut koşullar altında Pekin'in desteğinin İslam Cumhuriyeti için daha hayati önemde olacağını belirtmek gerekir çünkü Moskova temelde Batı'nın yaptırımlarından ve Rus halkının Kremlin'in Ukrayna'daki savaş için ortaya koyduğu son "kısmi seferberlik" planlarından duyduğu memnuniyetsizlik nedeniyle kendi artan iç sorunlarıyla cebelleşiyor. Yine de iç karışıklıklar geri dönüşü olmayan bir noktaya ulaşırsa Çin'in İslam Cumhuriyeti'nin

ayakta kalmasına nasıl yardım edebileceğini hayal etmek zor. Pekin en fazla İran'ın petrolünü almaya devam edebilir veya bir ihtimal, Tahran'a borç veya diğer ekonomik yardım türleriyle destek sunabilir. Ancak daha önce değinildiği gibi sokaktaki insanların talepleri ekonomik koşulların iyileştirilmesini çok aşıyor. Bu nedenle ister KOEP'in canlandırılması isterse Çin yardımından kaynaklansın hiçbir finansal mükafat İran hükümetinin halkın huzursuzluğunun kökleriyle baş etmesine yardım edemez.

İran ile Ortadoğu: Karmaşa eksen

İran'ın bölgesel politikası açısından son protestolar en az üç yönden önem arz ediyor. Birincisi, İran hükümetinin kamuoyunu iç sorunların temel nedenlerinden başka yöne çekmek için krizi dışsallaştırma girişimi. İkincisi, bölge devletlerinin protestolara tepkisi. Ve sonuncu ama bir o kadar önemlisi, protestoların İran'ın bölge genelindeki müttefik ağı yahut "direniş eksen" üzerindeki muhtemel etkileri.

Mahsa Emini'nin Sakız kentinden bir Kürt olması, protestoların ilk günlerinde bazı gözlemcileri bunun İran'ın hassas etnik fay hatlarını etkileyebileceği ve sonucunda Kürt nüfuslu bölgelerde ayrılıkçı hisleri arttırabileceği uyarısında bulunmaya sevk etmişti. Ancak gerçekte yaşanan, etnisite unsurunun küçük bir rol oynadığı ülke geneli bir tepki oldu. Yine de protestoların patlak vermesinden kısa bir süre sonra İslam Devrimi Muhafızları Ordusu (İDMO) "ayrılıkçı ve terörist grupların artan faaliyetleri" olarak tanımladığı duruma karşılık olarak Irak Kürdistanı'nda bulunan İranlı Kürt muhalif grupları hedef almaya başladı.¹⁴ Üstelik bunlar ayrılıkçı Kürt milislerin protestolarda aktif rol aldığına ilişkin hiçbir güvenilir kanıt olmamasına rağmen yapıldı. Bu nedenle öyle görünüyor ki İslam Cumhuriyeti, Kürt grupları kışkırtıp onları çatışmaya sürükleyerek ayrılıkçılık tehdidini öne çıkarmaya çalışıyor. İranlı yetkililer böylelikle iç atmosferi güvenleleştirip insanları protestolara katılmaktan vazgeçirmeye çalışıyor görünüyor. Beluç etnik azınlığın yaşadığı güney İran'daki Sistan ve Belucistan eyaletleri de hükümetin benzer bir yaklaşımına tanık oldu. Eyaletin başkenti Zahidan'da yaşanan 30 Eylül protestoları sırasında en az 80 kişi öldürüldü.¹⁵ Resmi medya ve yetkililer bu kentteki çatışmaları "terörist ve ayrılıkçı" unsurlara atfediyor.

Bölge devletlerinin tepkilerine gelince, İran'ın Arap komşularının neredeyse hepsi protestolar konusunda bir duruş sergilemekten kaçındı. İran hükümetinin Suudi fonlu Farsça medya organlarını protestoları alevlendirmekle suçlamasına rağmen şimdiye kadar Riyad konu hakkında sessiz kaldı. Aynı durum diğer Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üyeleri ve genel anlamda Arap devletleri için de geçerli. Şimdiye kadar bunun tek istisnası protestoları "iç mesele" olarak tanımlayan ama Doha'nın protestoların şiddet yoluyla bastırılmasına karşı olduğunu

da vurgulayan Katar Dışişleri Bakanı Muhammed bin Abdurrahman el-Sani oldu.¹⁶ Körfez monarşilerinin temkinli duruşunun arkasındaki esas neden Arap Baharı'na tepkilerinde de görüldüğü gibi her tür taban hareketine ve popülist rejim değişikliğine kategorik olarak karşı olmaları olabilir. Nitekim İran hükümetinin devrimle yıkılmasının kendi ülkelerinde de devlet istikrarını tehdit edecek benzer hareketlere ilham kaynağı olmasından korkuyor da olabilirler. Ancak protestoları İslam Cumhuriyeti'ne yönelik varoluşsal bir tehdit olarak değerlendirmiyor ve onları destekleyerek Tahran'ı tahrik etmek istemiyor olmaları daha muhtemel.

Son olarak protestoların bölgesel üçüncü yönü açısından İran'da yaşananlar "direniş eksenini" denenen bölgelerdeki kamusal meşruiyet krizinin en yakın örneği. Son üç yılda İran ve devlet dışı müttefikleri bölge genelinde halkın tepkisine maruz kaldı. Irak'ta 2019'dan bu yana yaşanan halk protestolarının ana sütunlarından biri halkın İran'ın ve başta Halk Seferberlik Güçleri (HSG) olmak üzere Iraklı müttefiklerinin Irak'ın sosyal ve politik sorunlarında rolü olduğunu düşünmesinden kaynaklanan öfkeydi.¹⁷ Lübnan'da Hizbullah ülkenin ekonomik ve toplumsal krizlerindeki rolü nedeniyle giderek daha fazla baskı hissediyor.¹⁸ Şimdi ise İran'daki protestolar direniş ekseninin merkezindeki meşruiyet krizinin altını çizdi. Bu anlamda İslam Cumhuriyeti'nin protestoları kontrol altına almadaki başarısı ve başarısızlığı müttefiklerinin kendi ülkelerindeki halk baskısıyla baş etme kabiliyetini doğrudan etkileyecek. Bu ihtimal Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'ın neden İran'daki protestoları "Batılı ve Fars Körfezi'ndeki bazı ülkelerin tahriklerinin"¹⁹ sonucu olarak tanımladığını açıklayabilir.

Sonuç

İran'daki halk protestoları, en azından 2009'dan bu yana, İslam Cumhuriyeti'ni meşruiyetine yönelik en büyük meydan okumayla karşı karşıya getirdi. Protestocuların talepleri doğrudan dış politika konularını içermiyor olsa da İran'daki iç gelişmelerin uluslararası etkileri belirgin hale gelmeye başladı bile. Protestolar ve protestoculara duyulan uluslararası sempati İslam Cumhuriyeti ile Batı arasındaki ilişkilerin normalleşme ihtimalini daha da azalttı. Bu durum aynı zamanda KOEP'in geleceğine de şüphe düşürdü. Protestocular bastırılırken Batılı devletlerin İslam Cumhuriyeti ile diplomasiyi meşrulaştırması zor. Bu durumda İranlı liderler KOEP müzakerelerini sonuca bağlama motivasyonlarını kaybedebilir ve bunun yerine kırılğan statükoyu uluslararası baskıyı yönetmenin en iyi yolu olarak görebilirler. Aynı zamanda Rusya ve Çin ile daha yakın bağlar geliştirme motivasyonları daha da artacaktır. Bölge söz konusu olduğunda İran'ın krizi komşu ülkelere, özellikle de Irak'a sürüklenme yönündeki

apaçık niyeti İran'ın komşularıyla ilişkileri üzerinde ciddi etkiler yaratabilir. Irak hükümeti İran'ın kendi egemenliğini ihlal etmesini şimdiden güçlü bir şekilde protesto etti. Tahran ile Bağdat arasındaki herhangi bir sürtüşme İran ile Suudi Arabistan arasında Irak'ın ev sahipliği yaptığı görüşmeleri de olumsuz etkileyebilir. Her halükârda protestoların İslam Cumhuriyeti'nin dış ilişkilerine gerçek etkisi iki etmene bağlı: Birincisi, İran hükümetinin durumu kısa vadede kontrol altına alıp alamayacağı ve alırsa bunun maliyetinin ne olacağı. İkinci faktör ise dış aktörlerin protestolar hakkında hangi pozisyonu aldığı. Mesela Fars Körfezi'ndeki Arap devletleri protestocuları açıktan desteklerse İranlı liderler misilleme yapmayı düşünebilir ki bu da tırmandırıcı bir döngüyü tetikleyip bölgenin istikrarını tehlikeye sokabilir. Halihazırda tüm bölgesel aktörler İran'daki protestolara yönelik bekle ve gör yaklaşımını benimserken çeşitli muhtemel senaryolar için seçeneklerini değerlendiriyor görünüyor.

Referanslar

- 1- Nilo Tabrizy & Haley Willis, "What Video Footage Reveals About the Protests in Iran", The New York Times, 04/10/2022, <https://www.nytimes.com/2022/10/04/world/asia/iran-protest-video-analysis.html>.
- 2- France 24, "We will fight": Iran protests following death of Mahsa Amini enter fourth week", 20/09/2022, <https://www.france24.com/en/middle-east/20221009-join-us-and-stand-up-iran-protests-following-death-of-mahsa-amini-enter-fourth-week>.
- 3- David Gritten, "Iran protests: Supreme leader blames unrest on US and Israel", BBC, 04/10/2022, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-63118637>.
- 4- J. E. Dyer, "Neither Gaza nor Lebanon, My Life for Iran!", Commentary, 18/09/2009, <https://www.commentary.org/j-e-dyer/neither-gaza-nor-lebanon-my-life-for-iran/>.
- 5- Aljazeera, "Iran's protests: All you need to know in 600 words", 20/11/2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/11/20/irans-protests-all-you-need-to-know-in-600-words>.
- 6- Erwin van Veen & Hamidreza Azizi, "Death of the Deal: Why Tensions Will Rise With Iran", The National Interest, 16/07/2022, <https://nationalinterest.org/feature/death-deal-why-tensions-will-rise-iran-203626>.
- 7- Reuters, "Canada to ban leaders of Iran's Islamic Revolutionary Guards from entry", 08/10/2022, <https://www.reuters.com/world/canada-ban-irans-irgc-leaders-entry-expand-sanctions-2022-10-07/>.
- 8- Iran International, "US Security Advisor Denounces Iran's Brutal Repression Of People", 25/09/2022, <https://www.iranintl.com/en/202209252228>.
- 9- Eldar Mamedov, Twitter, 06/10/2022, <https://twitter.com/EldarMamedov4/status/1578057227495145472?cxt=HHwWglCwgYCseYrAAAA>.
- 10- Titr-e-Bartar, "Amir-Abdollahian Warns the European Union", 05/10/2022, <https://www.titrebartar.com/fa/news/191029>.
- 11- Hamidreza Azizi, "What Iran really seeks from the SCO", 27/09/2022, <https://amwaj.media/article/what-iran-really-seeks-from-the-sco>.
- 12- Mark Katz, "Why US allies in the Middle East aren't taking sides in the Ukraine war", The Atlantic Council, 08/09/2022, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/why-us-allies-in-the-middle-east-arent-taking-sides-in-the-ukraine-war/>.
- 13- IRNA, "Iran and Russia signed a cooperation agreement in the field of information security", 26/01/2021, <https://www.irna.ir/news/84199866/>.
- 14- RFE-RL, "13 Killed In Iraqi Kurdistan As Iran Escalates Attacks Amid Unrest At Home", 29/09/2022, <https://www.rferl.org/a/iran-amini-protests-crackdown-might-force/32055924.html>.
- 15- Amnesty International, "Iran: At least 82 Baluchi protesters and bystanders killed in bloody crackdown", 06/10/2022, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/10/iran-at-least-82-baluchi-protesters-and-bystanders-killed-in-bloody-crackdown/>.
- 16- Bloomberg, "Qatar Foreign Minister on Germany Energy Talks, Iran", 21/09/2022, <https://www.bloomberg.com/news/videos/2022-09-20/qatar-foreign-minister-on-germany-energy-talks-iran-video>.
- 17- The Economist, "Iraqis are getting fed up with Iran", 25/03/2021, <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2021/03/25/iraqis-are-getting-fed-up-with-iran>.
- 18- VOA News, "Hezbollah Hammered with Criticism Amid Lebanon's Crises", 01/09/2021, https://www.voanews.com/a/middle-east_hezbollah-hammered-criticism-amid-lebanons-crises/6210214.html.
- 19- Faramarz Davar, "Why Does Hezbollah's Nasrollah Insult Iranian Protesters?", Iran Wire, 03/10/2022, <https://iranwire.com/en/politics/108253-why-does-hezbollahs-nasrollah-insult-iranian-protesters/>.

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA

Al Sharq Stratejik Düşünce Kuruluşu, demokratik katılım, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog ve sosyal adalet ideallerini teşvik etmek amacıyla, tarafsız ve titiz bir yaklaşımla araştırma yapmayı üstlenen bir düşünce kuruluşudur.

YAZAR HAKKINDA

Dr. Hamidreza Azizi, Alman Bilim ve Politika Vakfı'nda (SWP) CATS araştırmacısıdır. Daha önce Şehit Beheşti Üniversitesi Bölge Çalışmaları Bölümünde 2016-2020 arasında Doktor Öğretim Üyesi ve Tahran Üniversitesi Bölge Çalışmaları Bölümünde 2016-2018 arasında misafir öğretim görevlisi olarak görev yapmıştır.